

CZU: 343.9

INFLUENȚA PROCESULUI DE URBANIZARE ACCELERATĂ ASUPRA CRIMINALITĂȚII

Iurie LARII,

*doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0003-4277-535X*

Radion COJOCARU,

*doctor în drept, profesor universitar,
director al Școlii doctorale „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-3809-7392*

Rezumat

Prezentul articol științific reflectă principalele aspecte cu privire la impactul actualelor procese de urbanizare accelerată asupra fenomenului criminalității și victimizării diferitelor categorii de populație urbană. Astfel, orașele mari se remarcă prin concentrarea unor mase impunătoare de oameni într-o zonă limitată. Aceste circumstanțe dau naștere la conflicte de natură obiectivă și subiectivă și adesea acționează în calitate de cauză a diferitelor tipuri de infracțiuni, îndreptate preponderent contra persoanei. Anume din aceste considerente, în orașe se comit de două ori mai multe infracțiuni decât în mediul rural. Totodată, în actuala situație socio-economică, orașele mari capătă o atractivitate economică deosebită pentru un număr semnificativ de migranți, inclusiv pentru cei care urmăresc atingerea diferitelor scopuri antisociale. În același timp, impactul migrației asupra criminalității este direct legat de problema adaptării sociale la mediul urban.

Cuvinte-cheie: urbanizare, criminalitate urbană, criminalitate rurală, victime, victimizare.

Summary

This scientific article reflects the main aspects regarding the impact of the current processes of accelerated urbanization on the phenomenon of crime and victimization of different categories of the urban population. Thus, the big cities are defined by the concentration of large masses of people in a limited area. These circumstances give rise to conflicts of an objective and subjective nature and often act as the cause of various types of crimes, mainly directed against

the person. Precisely for these reasons, twice as many crimes are committed in cities than in the countryside. At the same time, in the current socio-economic situation, large cities acquire a special economic attractiveness for a large number of migrants, including those who seek to achieve various antisocial goals. At the same time, the impact of migration on crime is directly related to the problem of social adaptation to the urban environment.

Keywords: urbanization, urban crime, rural crime, victims, victimization.

Având în vedere actualele procese de globalizare accelerată, unul dintre cele mai importante elemente specifice abordării sectoriale în criminologie este sensibilizarea diferențelor dintre parametrii calitativi și cantitativi ai criminalității din mediul urban și cel rural.

De fapt, urbanizarea ar trebui privită ca o latură indispensabilă și o caracteristică esențială a globalizării. În acest context, este vorba nu doar despre faptul că migrația din țările în curs de dezvoltare către țările dezvoltate completează în principal populația orașelor, ci despre o componentă importantă a urbanizării în condițiile societății informaționale, diseminarea pe scară largă a stilului de viață urban și afirmarea în conștiința publică a valorilor și normelor unei societăți urbanizate. Urbanizarea nu poate fi echivalată cu simpla creștere mecanică a orașelor. Cea mai completă înțelegere sociologică a urbanizării necesită „includerea” acestui proces în numărul de procese cu mai multe niveluri și cu mai multe aspecte. În același timp, urbanizarea este interpretată ca un proces de creștere a rolului orașelor în viața societății, asociat cu concentrarea și intensificarea funcțiilor non-agricole, răspândirea unui stil de viață urban (cu o structură specială de comunicare, cultură, un sistem de orientări valorice etc.), formarea unor forme socio-spatiale specifice de așezare. Acest proces este asociat cu o transformare socio-economică profundă atât a orașului, cât și a zonei rurale.

Urbanizarea este un factor de progres economic și social, oferind locuri de muncă, posibilități superioare de instruire și specializare, bunuri de larg consum de calitate tot mai bună și implicit creșterea nivelului de trai al oamenilor [1, p. 16].

Astăzi, aproximativ 55-60% din populația lumii locuiește în zone urbane [2]. Acest procent este în continuă creștere, reprezentând un risc sporit la adresa securității persoanelor și siguranței publice a localităților urbane prin problemele de ordin social, economic, sanitar, alimentar și ecologic, create odată cu mărirea numărului populației care trebuie deservită de o infrastructură urbană corespunzătoare. Din păcate, aceasta are o serie de neajunsuri care generează multiple probleme la capitolul siguranței publice

în general. Nu în zădar, în ultimul timp se vorbește tot mai frecvent despre o nouă ramură a criminologiei – criminologia urbană [3, 4, 306 p.].

În unele suburbii și orașe din Republica Moldova s-au format în ultimii ani cartiere în care locuiesc frecvent vagabonzi, cerșetori, alcoolici, narcomani și alte persoane care fac parte din categoria celor respinse și neadaptate social. Este vorba îndeosebi de zonele periferice formate în preajma sectoarelor urbane dens populate. Este evident că o bună parte din aceste categorii de persoane sunt potențiali infractori și/sau victime.

Analizând evoluția demografică în mediul urban, reper pentru Republica Moldova este municipiul Chișinău, având în vedere următoarele aspecte: este capitala țării, principalul centru politic, administrativ, economic, științific și cultural, populația totală a orașului este de circa 700 000 de locuitori, fiind mult mai numeroasă decât a celorlalte orașe. Astăzi, aproximativ 30% din populația țării locuiește în mun. Chișinău și la periferiile lui, acest procent fiind într-o creștere continuă.

Densitatea ridicată a populației, creșterea demografică alarmantă și scăpată de sub control, migrația ilegală sau legală, mozaicul de culturi, etnii și religii, condițiile indecente de trai, șomajul și educația precară sunt factori care determină un grad ridicat de infraționalitate în mun. Chișinău și la periferiile acestuia. Astfel, în Raportul privind activitatea poliției în perioada anului 2022 este menționat faptul că fenomenul infrațional este concentrat în mediul urban în proporție de 60%, acest procent fiind și mai mare în Chișinău [5].

În timp ce partea centrală a urbei reprezintă o zonă relativ sigură, periferiile devin din ce în ce mai afectate de criminalitate în general, infrațiunile săvârșite cu violență deținând un procent ridicat în raport cu numărul total al infrațiunilor comise. Criminalitatea existentă în zonele centrale afectează mai mult sfera patrimonial-economică, iar periferia, prin amestecul imens și diferit de populație, este profund afectată de violență. Cauzele violenței urbane sunt diferite: sociale, economice, politice, culturale, religioase, etnice etc. Periferiile aduc toate aceste cauze la un numitor comun: frustrările celor care au perceput orașul ca pe un „colac salvator”, dar care au rămas profund dezamăgiți de realitățile crude ale vieții urbane [1, p. 17].

Violența bandelor de cartier constituie o etapă prezentă în evoluția violenței urbane. Tinerii delincvenți se adună în bande de cartier, care, odată cu maturizarea lor, evoluează mai apoi în adevărate grupări criminale. Ulterior, aceste grupări se specializează în traficul ilicit de droguri și a diferitelor materiale interzise, traficul de persoane realizat în diferite scopuri, organizarea proxenetismului, comiterea actelor de huliganism, banditism, tâlhărie etc.

La aceasta se mai adaugă și foștii condamnați care, fiind eliberați din detenție și încercând preponderent să se stabilească cu traiul în oraș, influențează deseori prin comportamentul lor negativ diferite categorii de infractori, inclusiv pe cei tineri și vulnerabili care au pășit pe calea violenței criminale [1, p. 18].

Conform unor studii victimologice realizate la nivel național, mai mult de 50% din persoanele chestionate au declarat că în ultima perioadă de timp infracțiunile au devenit mai violente în două dintre cele mai mari orașe (Chișinău și Bălți) din Republica Moldova [6].

Situația nu este deloc mai bună nici la nivel mondial. Astfel, într-un raport al ONU se menționează că timp de 20 de ani criminalitatea și violența în zonele urbane din întreaga lume au crescut cu aproximativ 3-5% [6].

Pe fundalul general al caracteristicilor sociale ale victimizării în diferite zone urbane ale Chișinăului, grupurile tradiționale vulnerabile ale populației (femei și bărbați în vârstă) sunt mai puțin victimizate. Acest fapt se explică prin participarea lor limitată la formele publice de petrecere a timpului liber. Dintre șomeri, mai puțin vulnerabili sunt cei care se află la nivelul mediu de socializare, iar cei mai victimizați sunt șomerii care aparțin unor categorii de persoane cu un nivel mai înalt de calificare. Mai mult, în zonele cu un grad ridicat de criminalitate au fost identificate grupuri de persoane pentru care probabilitatea de a deveni victimă a unei infracțiuni era cea mai mare (tineri, persoane singurate etc.). Compararea cu situația grupurilor similare de populație din diferite zone ale altor orașe conduce la concluzia că gradul de victimizare a acestora depinde în cea mai mare măsură de caracteristicile individuale ale victimelor.

Astfel, s-a constatat că rata victimizării populației Republicii Moldova în ultimii ani este mai mare în Chișinău (59%), în mediul tinerilor de 16-24 ani (56%), în grupul de respondenți cu un nivel de venit mai mare (66%), în mediul persoanelor care au locuit în comunitate mai puțin de cinci ani (58%) [6].

Este important de remarcat faptul că reputația negativă a unei zone urbane infracționale influențează victimizarea în continuare a populației acesteia, întrucât persoanele mai socializate au tendința de a părăsi respectiva zonă și, viceversa, aflusul de elemente desocializate va crește. Ca urmare, teama de a deveni victimă a infracțiunii este în continuă ascensiune în rândul populației. De regulă, în astfel de situații oamenii consideră că nu este posibil să intervină atunci când sunt martori la o infracțiune sau la alte încălcări de lege. Acest fapt intensifică riscurile de comitere a unor noi infracțiuni, iar criminalii au un sentiment de impunitate. În cele din urmă, în aceste zone devine mai dificil de obținut anumite asigurări care ar garanta

dreptul la viață, sănătate, proprietate etc., iar nivelul de ocupare a forței de muncă scade tot mai mult.

O problemă gravă a orașelor din Republica Moldova, îndeosebi a Chișinăului, este numărul tot mai mare de autovehicule, care crește de la un an la altul. Evident că această situație nu a fost prevăzută atunci când au fost planificate străzile orașului și locurile amenajate pentru parcare a autoturismelor. În cele din urmă, traficul rutier din capitală este perturbat, aerul foarte poluat, crește nivelul de tensiune socio-urbană, au loc frecvent accidente rutiere cu provocarea diferitelor urmări grave, inclusiv cu vătămări corporale sau chiar cu decesul persoanelor. Anume din aceste considerente, în rapoartele privind activitatea poliției se atestă că mai mult de 20% din infracțiunile comise anual sunt cele în domeniul transportului [5].

În contextul de mai sus, Organizația Mondială a Sănătății avertizează că peste 92% din locuitorii mediului urban respiră aer poluat. În fiecare zi, aproximativ 100 de copii și tineri sub 25 de ani mor în urma accidentelor rutiere. Mulți europeni suferă de tulburări nervoase cauzate de nivelul crescut al zgomotului urban [8].

Deși din punct de vedere cantitativ numărul infracțiunilor din zonele rurale continuă să fie în mod tradițional mai mic decât în orașe, totuși în ultima perioadă de timp se atestă tot mai frecvent deplasarea activă a formelor de infracțiuni pur urbane către mediul rural. Din atare rațiuni, studierea complexă a acestei probleme este foarte importantă, prin faptul că rezultatele obținute vor oferi posibilitatea luării în considerare a impactului proceselor de urbanizare asupra victimizării diferitelor segmente ale populației, nu numai a celei urbane, ci și a celei rurale.

În același timp, populația rurală se află sub influența unor factori suplimentari de victimizare. Este vorba despre insuficiența organelor de aplicare a legii în zonele rurale și neîncrederea în reprezentanții autorităților. De asemenea, în sate există un nivel ridicat de victimizare latentă și prevelează fenomenul victimizării repetate, îndeosebi în urma comiterii infracțiunilor cu caracter violent.

În ultimele decenii au fost sesizate o serie de tendințe noi în dezvoltarea criminalității din spațiul fostelor republici sovietice (inclusiv Republica Moldova), cu care au fost asociate amenințări suplimentare pentru locuitorii din mediul rural:

- creșterea bruscă a consumului de alcool și de droguri;
- creșterea treptată, dar constantă a numărului de infracțiuni violente (violența în familie a devenit un fenomen foarte răspândit);
- formarea unor rețele organizate specializate în cultivarea și creșterea materiei prime pentru producerea drogurilor, precum și traficul ulterior

al acestora (de regulă, drogurile erau livrate în mediul urban, unde cererea consumatorilor devenea din ce în ce mai mare);

- consolidarea grupurilor infracționale organizate, membrii cărora proveneau din mediul rural;

- apariția infractorilor specializați în furturi din locuințe și din alte locuri de depozitare a bunurilor.

Prin urmare, aceste fenomene determină convergența treptată a gradului de victimizare a populației rurale și urbane. În general, schimbările semnificative ale stilului de viață urban din ultima perioadă au extins gama de oportunități pentru comiterea infracțiunilor și au avut drept consecință extrapolarea formelor urbane de criminalitate în mediul rural.

Deși suntem în secolul XXI, fenomenul criminalității urbane la nivel național și mondial evoluează destul de dramatic, tinerii și alte categorii de persoane vulnerabile fiind expuși celor mai noi atracții vicioase: consumul de alcool, droguri și etnobotanice, abandonul școlar, pornografia și infracțiunile sexuale etc. În general, aceste vicii sunt însoțite frecvent de diverse forme de comportament infracțional. Astfel, controlul tot mai redus pe care familia, școala și societatea în ansamblu îl exercită asupra tinerilor determină aceste comportamente predispuse la infracționalitate. Instituțiile tradiționale care aveau menirea de a educa populația (biserica, instituțiile culturale etc.) au devenit demodate, locul lor fiind preluat de mass-media (îndeosebi rețelele de internet), care, de multe ori, aduce publicului prejudicii enorme, prezentând emisiuni de o violență acerbă.

Având în vedere cele menționate, pot fi evidențiate următoarele categorii de factori care sporesc riscurile la adresa securității publice urbane:

- intensificarea violenței urbane, îndeosebi în zonele aflate la periferii;
- creșterea permanentă a nivelului criminalității și a gradului de gravitate a acesteia, orașul deținând supremația în ceea ce privește numărul de infracțiuni comise raportat la numărul locuitorilor;

- prezența în rândul populației a unor grupuri de persoane predispuse spre activitate criminală;

- existența unui număr mare de populație determină posibilitatea identificării potențialelor victime, mai ales în rândul minorilor și al altor categorii de persoane vulnerabile;

- intercalarea procesului de migrație cu problemele de adaptare a migranților;

- infrastructura urbană asigură un potențial sporit pentru diverse activități ilicite în domeniul patrimonial, economic, financiar, bancar etc.;

- sectoarele necontrolate aflate la periferiile orașelor asigură baza de recrutare și selecție a viitorilor infractori etc.

Din aceste considerente, mediul urban, inclusiv periferiile orașelor, reprezintă un subiect de studiu și analiză consecventă nu doar pentru centrele specializate ale administrației publice locale, ci și pentru cele ale forțelor de ordine responsabile de menținerea și asigurarea ordinii publice. Astfel, cunoașterea teritoriului și a populației din punct de vedere operativ constituie direcții prioritare de acțiune pentru diminuarea fenomenului infracțional și a nivelului de victimizare a locuitorilor. Totodată, studiarea minuțioasă a problemelor legate de urbanizare reprezintă un punct de plecare în realizarea unor sisteme eficiente de menținere a ordinii publice și de asigurare a securității populației.

Referințe bibliografice

1. Larii Iu., Cojocaru R., Ionașcu V. et al. *Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții*. Chișinău: Tipogr. Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2018.

2. Total and urban population. <https://hbs.unctad.org/total-and-urban-population/> (accesat la 10.11.2023).

3. Peršak Nina. Urban Criminology – Criminology of the Urban. În: *Criminological Encounters*, Vol. 3(1)2020. https://repositorio.ul.pt/bitstream/10451/45390/1/2020_persak%2C%20tulumello_crim%20enc_intro.pdf (accesat la 07.11.2023).

4. Atkinson Rowland, Millington Gareth. *Urban Criminology: The City, Disorder, Harm and Social Control*. 1st Edition. London: Routledge, 2018.

5. Raportul privind activitatea poliției (Chișinău, 2023). https://politia.md/sites/default/files/raport_activitate_12_luni_2022_.pdf (accesat la 06.11.2023).

6. Nivelul de victimizare a populației în Republica Moldova. https://soros.md/wp-content/uploads/2023/03/Studiu_Nivelul-de-victimizare.pdf (accesat la 06.11.2023).

7. Care sunt consecințele urbanizării? <https://ro.411answers.com/a/care-sunt-consecintele-urbanizarii.html> (accesat la 15.11.2023).

8. OMS avertizează asupra impactului negativ al urbanizării asupra sănătății și stilului de viață al oamenilor. <https://ecology.md/md/page/oms-avertizeaza-asupra-impactului-negativ-al-urbanizarii-asupra-sanatatii-si-stilul-de-viata-al-oamenilor> (accesat la 15.11.2023).